

**Prof. Dr. Bahaeddin Ögel:
Sîne de Tutuşmuş Yanmış Bir Ocak**

Kenan Ziya TAŞ*

*Sinemde bir tutuşmuş yanmış ocağ olaydı
Zülfün karanlığında bezme çerağ olaydı*

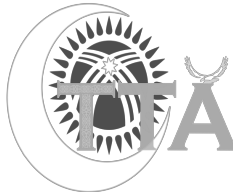
(Hüseynî Harput Türküsü)

Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, vatanın sinesinde tutuşup yanmış ve bu ateşin ışığı ile pek çok kişiye yol göstermiş, Türk tarihinin ve kültürünün karanlık deryasında tam bir deniz feneri olmuş şahsiyettir. Böyle bir insanı tanımakla müftehirim. Aşağıda bu ışıktan bir nebze de olsa hisseyâb olmuş bir öğrencisi olarak hem hatıralarımı hem de onun ile ilgili hissiyatımı paylaştım.

Yıl 1981, girdiğim üniversite imtihanı ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Türk Tarihi Kürsüsü'ne kayıt yaptırarak tarihçilik mesleğine ilk adımımı attım. Bu yolda nasıl yürümek gerektiği noktasında üzerimde ciddi ve kalıcı etkisi olan, sözleri ve kararlarıyla mesleğimin dönüm noktalarında ileriye dönük faaliyetlerimi şekillendiren, kelimenin tam manasıyla, "beyefendi"lik makamında her daim oturan rahmetli hocam Prof. Dr. Bahaeddin Ögel ile o yıl tanıştım. Tanışmak sözü daha ziyade benzer konumdaki şahıslar arasındaki durum için kullanılan bir ifadedir. Bu yüzden karşılaştım diyemiyorum. Çünkü hocanın herkese karşı olan mütevazı tavrı herkes gibi beni de tanışıklık mevkiine yükseltmişti. Hoca, her nasıl oluyorsa vakarını hiç bozmadan bu mütevazı ve samimi halini hep muhafaza ediyordu. Allah var, biz de (ben ve dönemdeki arkadaşlarım) bu münasebetin mehabetine ve ciddiyetine en küçük bir zarar vermedik.

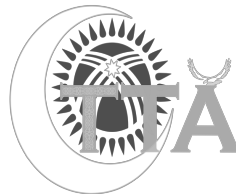
* Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Tarih Bölümü, kztas@hotmail.com (Makale gönderim tarihi: 20.05.2019; Makale kabul tarihi: 19.06.2019)

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü çağlara göre bölünerek her bir ayrı kürsüler (o dönemde henüz “Anabilim Dalı” ifadesi yaygın olarak kullanılmıyordu) şeklinde ayrılmıştı. Her birinin 15-16 kayıtlı öğrencisi vardı. Genel Türk Tarihi Kürsüsü’nde, öğrenciliğe başladığım tarih, 12 Eylül 1980 askeri darbesinin uygulamalarının bütün şiddeti ile devam ettiği bir döneme tesadüf ediyordu. 12 Eylül öncesinin anarşik (bu kavram, sağ-sol kavgası, öğrenci olayları vs gibi adlarla anılıyordu; bu konu bir bahs-i diğer olduğu için en kısa, yaygın ve anlaşılır ifade olduğu için tercih ettim) ortamı kaybolmuş, içinde bulunulan şartların tabii bir sonucu olarak idari disiplin ve işleyişte ağırlığı kendini tam manasıyla hissettiren bir duruma dönüşmüştü. Ben de tecrübeli bir üniversite öğrencisi idim. Çünkü daha önce Konya Selçuk Üniversitesi’nde iki sene “Fizik Mühendisliği” okuduktan sonra; yeniden imtihana girerek, bilerek ve isteyerek Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Türk Tarihi’ne kayıt yaptırđım. 12 Eylül öncesinin kendine mahsus şartları altında belki boyumuzu ve haddimizi aşan idealler istikametinde; liseden en samimi sınıf arkadaşım kimya mühendisliğini tercih ederken; ben de fizik mühendisliğini tercih etmişim. Böylece buralardan aldığımız eğitimle Türkiye’yi nükleer güç yaparak dönemin ifadesi ile çağlar atlatacak, gibi acemice tercihler ile başladığım Fizik Mühendisliği öğreniminde ümit ve hayal ettiğim şartları ve imkânları yakalayamayacağımı biraz geç de olsa fark ettim. Zaten bu süre zarfında daha ziyade tarihçi ve edebiyatçı arkadaşlarla bir arada oluyor onlarla vakit geçiriyordum. Sonuçta idealist ruhumu muhafaza ederek, bunu daha rahat icra ve ifa edeceğime kanaat getirdiğim tarihçilik mesleğine girmek düşüncesi ile yukarıda ifade ettiğim gibi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Türk Tarihi’ne geldim.

Birinci sınıfa 1981’de başladığımda Kürsü’de şu hocalar vardı: Kürsü başkanı Prof. Dr. Mehmet Altay Köymen, Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Prof. Dr. Aydın Taneri, Doç. Dr. Refet Yinanç, Doç. Dr. Yavuz Ercan, Doç. Dr. Ayşe Onat öğretim üyesi idiler. Doktora eğitimleri devam eden Eşref Buharalı, Refik Turan ve Feda Şamil Arık ise asistan (araştırma görevlisi) idiler.

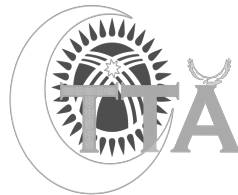
Fakültenin tarihi binasındaki Tarih koridoru, binanın birinci katında bulunuyordu. Bahaeddin Ögel hoca, buradan mülhem tarih koridorunu

kastederek “*şu gördüğünüz fakülte bu koridorun üzerinde durur*” diyerek tarihin fonksiyonuna anlamlı bir göndermede bulunuyordu. İşte bu tarih koridorunda, her hoca kendine tahsis edilen odalarında ki bu odalardan bir kısmı bugün bir üniversite kütüphanesi mesabesinde bir hususiyet arz ediyordu, otururdu. Koridorlarda derse giriş çıkış saatleri dışında kalabalık bir öğrenci olmaz, hocaların kendilerine laf söylemelerinden öğrenciler çekinirlerdi. Mesela Mehmet Altay Köymen odasından kapısının önüne çıktığı zaman öğrenciler hemen dağılacak yer arardı. Ama Bahaeddin Ögel hoca, gayet sakin, elinde çantası ile hafifçe salınarak yürüyüp geçerken gayet babacan bir tavırla hemen herkes ile selamlaşarak odasına gider veya mesai bitimi yine aynı tavırla fakülteden ayrılırdı. O tarihte oturduğu oda için yine tarihi bir göndermede bulunarak Tek parti döneminin son başbakanı ve 1941’den 1961’de vefatına kadar Tarih Kurumu’nun başkanlığını yapmış olan Şemsettin Günaltay’ı zikrederek “*Çocuklar bu oda bir tarihtir, bu odada Prof. Dr. Şemsettin Günaltay oturmuştur*” diyerek kendisi saygı ile yad ederdi.

Çeşitli vesilelerle bu odaya girip çıktığımız için hocanın sınıf haricindeki konuşma ve tutumlarına şahit oluyorduk. Hocanın en bilinen alışkanlığı ki sağlığının bozulmasına ve takdir-i ilâhi erken yaşta vefat etmesine sebep olan sigara tiryakiliği idi. Bugün bile tanıyanlarınca efsâne gibi anlatılan; bir cebinde filitresiz, bir cebinde filitreli sigara taşımasıydı. Hatırlı misafirlerine ve dışarıya karşı filitreli sigara ki o zaman için “Maltepe” sigarasıydı, yalnızken ve sadece kendisi için ise “Birinci” sigarası taşıyordu. Çok tiryakisi olmasam da o zamanlar ben de sigara ve çakmak bulundurduğum için hocanın sigarasını (Birinci) birçok defa yakmıştım.

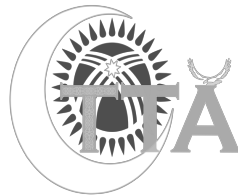
Hoca derslerinde ağırlıklı olarak kendi hayat tecrübesini konuya mecz ederek anlatıyor ve bunu da gayet tatlı ve nezih bir üslupta yapıyordu. Bu yüzden amfideki dersleri, Genel Türk Tarihi kürsüsü öğrencilerinin dışında, diğer kürsülerin öğrencileri ve hatta Tarih Bölümü dışındaki öğrenciler ile gayet kalabalık bir biçimde işleniyor ve sohbet kıvamında bir konferansa dönüşüyordu. Türk kültürü ile ilgili misaller getirirken hep memleketi Harput/Elâziğ’a atıflarda bulunuyordu. Türk kadının zarafet

ve maharetinden bahsederken, mutfağımızdaki o ince kalem gibi sarmaların nasıl zarif bir biçimde Anadolu kadının elinden çıktığını, yurt dışında aynı işin gayet kaba hatta ipele bağlanıp veya dikilerek tutturulduğuna dair şahitliklerini ve tecrübelerini karşılaştırmalar yaparak naklediyordu. Bununla birlikte Türk kadınındaki bu nazik ve zarif hallerin azaldığını da üzülen ifade ediyordu. Yine hatırlarım; İstanbul'daki saray musikisinden bahsederken, o işlenmiş müziğin temelinde yine o meşhur Harput nağmelerinin, hoyratların, müstezatların etkisinin olduğunu, bu kültürün İstanbul'dan Anadolu'ya değil; Harput'tan İstanbul'a ulaştığını, gayet hassas bir biçimde irtibatlandırıyor.

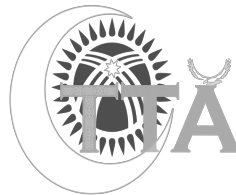
1983-84 öğretim yılında üçüncü sınıf öğrencisi iken gayet sevinçli bir üslup ile *“Çocuklar size dağ gibi bir hoca geliyor”* diyerek Prof. Dr. Mustafa Kafalı'nın Genel Türk Tarihi'ne gelişini müjdeli bir haber olarak veriyordu. Atsız'ın talebesi olan *“Kafalı Hoca”*nın heybetli yapısı, yine Atsız'ın *“Bozkurtlar”* romanındaki kahramanlardan *“Yamtar”* ile özdeşleştirilmesi bilinen bir konuydu. Ögel Hoca, muhtemelen bunun Genel Türk Tarihi Kürsüsü'nün var olan itibarını daha da artıracığı düşüncesiyle çocuksu bir coşku ile memnuniyetini sergiliyordu. Bu memnuniyetin en iyi yansıması ise, hafızam beni yanıltmıyorsa, Köymen Hoca'nın emekli olmasından sonra kürsü başkanlığını, teşkilatçılığı ve bu konudaki tecrübeleri ile tanınmış olan Kafalı Hoca'ya bırakmasıydı.

Mezun olduğumuz 1985 yılında Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi adıyla yeni bir birim kurulmuş ve müdürlüğüne de hocamız getirilmişti. Ayrıca Osmanlı Arşivleri de yeni bir yapılanmaya girmiş ve arşiv çalışmaları ön plana çıkarılmıştı. Bizler son sınıfta Refet Yinanç hocanın hususi emek verip zaman ayırarak bizim heves ve gayretimizi de teşvik ederek siyakat yazısı öğretiyordu. Bunu takiben Ögel Hoca'nın yeni idari görevi ve dönemin şartları dolayısıyla o dönem lisans üstü eğitiminde olan benim de dahil olduğum bir çok arkadaşımız, Tahrir Defterlerine dayanarak çalışmalar yaptı. Bu istikamette ben de *“Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Bolu Sancağı”* adlı doktora tezimi hazırladım.

Doktora dersi alırken hoca derslerin birinde Osmanlıda lalaların önemine dair bir konudan bahsederken bu konuda şimdiye kadar ciddi ve müstakil çalışma olmadığını ifade edince ben de hemen bunu not aldım. Kafama koyduğum bu konuyu 1999'da doçentlik çalışması olarak "*Osmanlılarda Lalalık Müessesesi*" ve daha sonra ikinci baskıda kendisine ithaf ederek "*Osmanlılarda Lalalık Kurumu*" adıyla kitap olarak hazırlayıp yayınladım.

1985 Yılı haziranında mezun olduktan sonra bir gurup arkadaşla yüksek lisansa başlamıştık. Bu dönemde aynı anda birçok araştırma görevlisi kadrosu ilan çıkmıştı. Bu kadrolar için yazılı sınavlar yapılıyor, sınavlardan geçenler mülâkata alınıyordu. Bu mülakat neticesinde hangi arkadaşın hangi kadroya yerleştirileceğine karar veriliyordu. Burada esas yönlendirici tabiatıyla Kafalı Hoca idi. Sıra bana geldiğinde "*Kenan, sen Erzincanlısın, yöreyi ve insanını biliyorsun, senin Diyarbakır Dicle Üniversitesi'ne gitmeni istiyorum*" dedi. Ahmet Kankal arkadaşımın benim Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı için araştırma görevlisi kadrosuna gideceğimiz belli oldu. Bu arada Alaeddin Yalçınkaya arkadaşımız da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Genel Türk Tarihi Kürsü'sü için düşünüldü. Ancak onun burası için müracaatı olmadığı anlaşılınca Bahaeddin Hoca, "*Kenan'ı Genel Türk'e kaydıralım, Alaeddin Diyarbakır'a gitsin*" dedi. Ancak Kafalı Hoca; "*Bu olmaz Kenan kesinlikle Diyarbakır'a gidecek*" deyince. Bahaeddin Hoca tamam dedi. Bizlerin zaten söz söylemesi, düşüncemizi ifade etmesi gibi bir durum söz konusu değildi. Ertesi yıl Alaeddin Yalçınkaya arkadaşımız, "doktora için İngiltere'ye giderken Genel Türk Tarihi kadrosuna Üçler Bulduk arkadaşımız girdi. O an için seçkin bir öğrenci muamelesine muhatap olmanın ve akademik hayata adım atmanın gururu ile seviniyordum. Diyarbakır denilince hocanın vaktiyle anlatığı Çeşitli vesilelerle Akkoyunlu ve Karakoyunlu coğrafyasına atıf yaparak, Diyarbakır'a gidiş gelişlerinde, uçağın inmek için alçalmaya başladığında çıkardığı gürültüden Karacadağ'ın eteklerindeki düzlüklerde yayılan koyun sürülerin rüzgârda dalgalanan ekin sürüleri gibi dalganarak

kaçışlarını tasvir eden anlatımını gözümün önüne geldiğini dün gibi hatırlıyorum.

Rahmetli Hocamızın ümidine ve emeğine bir nebze olsun layık olabildiysek ne mutlu bize. *“İnnâ lillâhi ve innâileyhi raciûn. (Bakara 156)”*

1985: Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Asist. Eşref Buharalı, ayaktaki öğrenciler sağdan sola; İsmail Şahin, Alaeddin Yalçinkaya, Ufuk Üzüm, Yaşar Arslan Durmaz, Şeref Altınor, Galip Eken, Kenan Ziya Taş

